

TRANSFORMĂRI ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE: DE LA JDANOVISM LA DESTINDERE ȘI POLI-CENTRISM.

Rezumatul tezei de abilitare

Conf. univ. dr. Stanciu Cezar-Ionuț

Evoluția și transformările cunoscute de oricare regim comunist est-european nu pot fi analizate și explicate în afara mediului internațional în care au acționat deoarece, în ciuda diferențelor și a caracteristicilor naționale, aceste regimuri au fost rezultatul direct al intervenției sovietice în conjunctura regională și globală care a urmat celui de-al doilea război mondial. De asemenea, întreaga lor identitate politică precum și controlul exercitat de Uniunea Sovietică asupra statelor satelit nu pot fi explicate decât în conjunctura globală a războiului rece. O perspectivă internaționalizată asupra evoluției regimurilor comuniste est-europene are totodată potențialul de a evidenția și accentua dinamici și interacțiuni care ar fi putut rămâne neglijate dacă perspectiva s-ar fi concentrat predominant asupra evoluțiilor interne și, de asemenea, are potențialul de a produce observații cu caracter comparativ care pot îmbunătăți evaluarea acestor tematici.

Pe baza unor asemenea premise, această teză de abilitare descrie și analizează politica externă a României în timpul regimului comunist cu accent deosebit asupra procesului de elaborare a deciziei precum și asupra fazelor sau etapelor de transformare prin care a trecut politica externă românească în aproape o jumătate de secol. Conținutul tezei abordează câteva dintre cele mai importante întrebări și controverse în domeniu și este structurat în jurul realizărilor științifice semnificative ale candidatului, subliniind contribuția sa la lărgirea cunoașterii în domeniu, la abordarea întrebărilor și controverselor menționate.

Atunci când analizăm istoria politicii externe a României în timpul comunismului, trebuie să avem în vedere corelațiile dintre politica internă și externă ale regimului, pe de o parte, și relația acestora cu Uniunea Sovietică, pe de altă parte. De asemenea, mediul internațional și schimbările politice de la Moscova au modelat procesul de decizie de la București, în grade diferite și în perioade diferite. Această ipoteză mi-a călăuzit întreaga cercetare pe tematica în

cauză și tocmai de aceea nu m-am concentrat doar pe descrierea evenimentială, cronologică, a politicii externe ci mai ales pe identificarea și evaluarea factorilor care au influențat procesul de decizie, pe instrumentele sovietice de control sau pe rolul percepțiilor în determinarea schimbărilor la nivelul politicii externe a regimului. Metodologia studiilor mele s-a bazat pe studiul sistematic al documentelor de arhivă pentru a reconstitui procesul de decizie, în perspectivă critică și comparativă, acceptând influența unor factori multipli, instituționali și percepțuali, asupra acestui proces, într-o viziune interdisciplinară.

Această teză de abilitare este structurată în două părți majore. Prima dintre acestea descrie parcursul academic al candidatului, detaliind cei mai importanți pași urmați de la susținerea doctoratului, precum și realizările semnificative în cercetare și educație. Introducerea prezintă în mod succint tematicile de cercetare asupra cărora m-am concentrat în ultimii 14 ani, motivația mea în urmărirea acestor tematici precum și cele mai importante fonduri arhivistice cercetate. În paralel am explicat traseul carierei mele din perspectivă educațională și principalele etape de promovare profesională, explicând și experiența pe care consider că am acumulat-o în lucrul cu studenții, în adaptarea la nevoilor lor specifice și în coordonarea muncii lor.

Introducerea este urmată de trei subcapitole distincte, dedicat fiecare unei anumite direcții de cercetare din activitatea mea post-doctorală. Prima dintre acestea se concentrează asupra istoriei politicii externe a României în perioada comunistă, văzută drept cadru general și conceptual pentru înțelegerea motivațiilor, instrumentelor și strategiilor implicate în elaborarea și implementarea politicilor de resort, în conducerea relațiilor externe, în definirea intereselor naționale având în vedere limitele reprezentate de constrângerile politice și ideologice ale timpului. Cercetările mele au urmărit dinamica acestui fenomen în general, considerând politica externă drept rezultat al mai multor variabile acționând distinct sau în mod corelat și tocmai de aceea publicațiile mele au analizat schimbările și transformările care au survenit în pași succesivi conform fluctuațiilor din mediul internațional, din relațiile româno-sovietice și din politica internă a regimului. Am utilizat conceptele de „Jdanovism” și „destindere” tocmai pentru a reflecta amplitudinea acestor transformări și pentru a sublinia astfel necesitatea de a evalua interacțiunea tuturor factorilor în progresia lor (politici, ideologici, economici etc.). Al doilea subcapitol se concentrează asupra politicii internaționale a Partidului Comunist Român deoarece într-un regim cu partid unic, având o identitate ideologică la bază, a existat în permanență o distincție de limbaj și abordare între politica de stat și politica de partid. Cu alte cuvinte, acest

subcapitol tratează relațiile la nivel de partid din interiorul comunismului internațional și modul în care comuniștii români s-au poziționat cu privire la evoluțiile din mișcarea comunistă internațională, cum a fost cazul cu schisma titoistă, polemica sino-sovietică, eurocomunismul ș.a.m.d. Studiile publicate de mine au demonstrat că acest nivel al analizei are un potențial deosebit de a suplimenta și îmbunătăți cunoașterea noastră cu privire la politica externă a României și cu privire la evoluția generală a regimului comunist. Al treilea subcapitol se concentrează pe proiectele de cooperare economică internațională și pe dinamica comerțului exterior ca instrumente ce au susținut și alimentat programele interne de dezvoltare și industrializare. De asemenea, am analizat impactul războiului rece asupra relațiilor bilaterale ale României în perioada de referință și am ales această tematică nu doar pentru că extinde preocupările mele anterioare către o zonă în general neglijată ci pentru că o investigație la micro-nivel dezvăluie nuanțe și implicații ce pot scăpa observației inițiale a fenomenului. Cercetarea mea în direcția relațiilor bilaterale a demonstrat o hotărâre de a depăși presiunile bipolarității – de ambele laturi ale Cortinei de Fier – care era mult mai vizibilă decât la nivelul retoricii generale de politică externă. Era cazul, de pildă, cu cooperarea economică dar nu numai, pentru că, așa cum remarca istoricul american Jeremy Suri, presiunea bipolarității a avut un efect paradoxal în a coaliza împotriva sa state care nu aveau un trecut consistent al cooperării reciproce și deci de a construi punți acolo unde nu existaseră anterior.

Cea de-a doua parte descrie proiectele mele pentru viitor. Dincolo de angajamentul de a-mi îmbunătăți și dezvolta aptitudinile în materie de educație și formare, această parte se concentrează asupra a trei direcții de cercetare științifică în particular, derivate din experiența mea anterioară în domeniul cercetării și bazate pe cunoașterea dobândită deja: (1) rolul instituțiilor internaționale în calitate de cadru al politicii externe românești dar și factori de influență asupra acesteia; (2) economia industrializării socialiste care depindea într-o mare măsură de relațiile economice externe, cooperare internațională și comerț; (3) istoria politicii externe a României în perioada comunistă, în continuarea preocupărilor mele anterioare, cu accent deosebit asupra problemei drepturilor omului în contextul procesului CSCE.

TRANSFORMATIONS IN ROMANIA'S FOREIGN POLICY DURING THE COLD WAR: FROM JHDANOVISM TO DÉTENTE AND POLYCENTRISM

Abstract

The evolution and transformation of any Communist regime in Eastern Europe cannot be analyzed and explained outside its international environment because, in spite of differences and national specificities, each Communist regime in the region was the direct result of the Soviet intervention in the regional and global context which followed World War II. Also, their entire identity and also the control exercised by the Soviet Union over each satellite state can only be explained in the global Cold War conjuncture. An international outlook over the evolution of any Communist regime in Eastern Europe also has the potential to reveal and accentuate dynamics and interplays that may be obscured when the perspective is focused only on domestic evolutions and may also bring forward comparative observations which could improve qualitative assessments on the topic.

Based on such premises, this thesis describes and analyzes Romania's foreign policy during the Communist regime with a particular focus on the process of decision-making in the field of foreign policy and also on the phases and stages of transformation which foreign policy went through in a duration of almost half a century. Its content approaches some of the most important questions and controversies in the field and it is structured around the most important scientific achievements of the candidate, underlining his contribution to the advancement of knowledge in the field, to the questions and controversies mentioned above.

When approaching the history of Romania's foreign policy during Communism, one must bear in mind the correlation and synchronization between the regime's domestic and foreign policy on one hand, and also the regime's relation with the Soviet Union, on the other hand. At the same time, the international environment and the changes which manifested in Moscow on different occasions shaped options and decisions in Bucharest at various times and with various intensities. This hypothesis guided my entire research on the topic and I focused especially not only on describing events and chronologies in foreign policy but mostly on

identifying and evaluating the factors which acted on the decision-making process, the Soviet instruments of control or the perceptions which determined change and transformation in the regime's foreign policy. The methodology my studies relied upon involved the systematic research of archival documents with the aim to reconstitute the process of decision, in a critical and comparative approach, acquiescing the role of multiple factors, both institutional and perceptual, in an interdisciplinary perspective.

This thesis is structured in two major parts. The first describes the candidate's academic pathway so far, detailing the most important steps followed post-doctorate and the most significant achievements both in research and education. The introduction succinctly presents the research topics on which I had focused in the past 14 years, my motivation for following these topics in particular as well as the most important archival funds I researched. In parallel, I explained my educational career and the steps of my promotion so far, including the experience I gained in working with students, adapting to their needs and having to coordinate their work.

The introduction is followed by three distinct subchapters, each focusing on a particular research direction which characterized my post-doctoral work. The first of them focuses on the history of Romania's foreign policy during the Communist period, as a general and conceptual framework for understanding the motivations, the instruments and the strategies involved in both the elaboration and the implementation of foreign policy, in defining national interests according to ideological and political limitations of the time. My research followed the dynamic of this phenomenon in general, considering foreign policy as a result of different variables acting distinctly or correlatively and therefore my publications analyze changes and transformations which occurred in successive steps according to the fluctuations in international environment, in Romanian-Soviet relations, and in the regime's domestic policy. I used the concepts *Zhdanovism* and *détente* to reflect the amplitude of these transformations and therefore to emphasize the necessity to appraise the interaction of all factors in their progression (political, ideological, economical etc.). The second subchapter focuses on the Romanian Communist Party's international policy because in a one-party regime with an ideological identity and background there was a distinction of both language and approaches between state politics and party politics. In other words, this subchapter evaluates party-to-party relations in international Communism and the way the Romanian Communists positioned themselves in regard to evolutions in the world Communist movement: the Titoist schism, the Sino-Soviet split, Euro-communism and so

on. My publications demonstrated that this level of analysis carries great potential in supplementing and augmenting our understanding of both Romania's foreign policy and the general evolution of its Communist regime. The third subchapter focuses on Romania's foreign trade and international cooperation projects, aiming to reveal the mechanisms and forms in which foreign cooperation supported and fuelled Romania's domestic programs of development and industrialization. Also, the subchapter explores the impact of the Cold War on Romania's bilateral relations and I chose this topic not only because it expands my previous preoccupations towards the virtually ignored area of diplomatic technicalities but because a micro-level investigation of this kind unfolds shades and implications that may escape initial observation. My researches into bilateral relations demonstrated that the determination to overcome the pressures of bipolarity – on both sides of the Iron Curtain – was much higher than it was visible at the level of official foreign policy rhetoric. It was the case with economic cooperation, but not only, because the pressures of bipolarity had a strange effect in bringing together states that did not have a history of mutual collaboration and therefore built bridges where there had been none, as Jeremy Suri noted.

The second part outlines my projects for future. Apart from my commitment to improve and develop my skills in education and training, this part is centered towards three directions in particular in what concerns scientific research, all three deriving and augmenting my previous researches and the expertise I gained in the area of international relations: (1) the role of international institutions as both venues for Romanian foreign policy but also as factors of influence acting as soft-power instruments over the domestic process of decision-making; (2) the economics of socialist industrialization, which depended in a great measure on foreign economic relations, international cooperation and foreign trade and (3) the history of Romania's foreign policy during the Communist period, in continuation of my previous contributions, with an accent towards the human rights issue.